

GHEORGHE BOLOCAN

ELENA ȘODOLESCU-SILVESTRU

IUSTINA BURCI

ION TOMA

**DIȚIONARUL ENTOPIC
AL LIMBII ROMÂNE**

VOLUMUL I (A-M)

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2009**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Grigore Brâncuș

Membru corespondent al Academiei Române

Prof.univ.dr. Doina Negomireanu

Copyright © 2009 Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dicționarul entopic al limbii române / Gheorghe Bolocan,

Elena Șodolescu-Silvestru, Iustina Burci, Ion Toma. –

Craiova : Universitaria, 2009-

vol.

ISBN 978-606-510-607-9

Vol. 1. : (A - M). - 2009. - Bibliogr. - ISBN 978-606-510-608-6

I. Bolocan, Gheorghe

II. Șodolescu-Silvestru, Elena

III. Burci, Iustina

IV. Toma, Ion

81'374.2:811.135.1=135.1

Apărut: 2009

Tipografia Universității din Craiova

Str. Brestei, nr.156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

INTRODUCERE

Importanța termenilor geografici pentru studiul toponimiei oricărei țări a fost dintotdeauna subliniată de către geografi și lingviști. Practic însă, de la lucrarea lui Theodor Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română*, care, deși de proporții reduse, este și astăzi extrem de utilă, sau de la foarte puțin cunoscutul *Lexicon toponimic* al lui Petre Rotaru și George Oprescu, nu s-a făcut decât extrem de puțin pentru aprofundarea acestui domeniu. Articolele și notele publicate în diferite reviste de specialitate au mai mult un caracter lexicografic, neexistând din partea autorilor preocuparea de a surprinde legătura dintre termeni și toponimie. Și sub acest aspect *Toponimia românească* a acad. Iorgu Iordan reprezintă o demonstrație fără echivoc a bazelor cercetării toponimiei. Încadrarea toponimiei unui teritoriu în sfera limbii comune este esențială pentru determinarea structurii toponimice și în același timp pentru o justă rezolvare etimologică. Lucrarea acad. Iorgu Iordan a stimulat interesul lingviștilor pentru termenii entopici.

Studiul toponimiei ca sistem este condiționat de cunoașterea cât mai profundă a vocabularului unei limbi. La baza numelor de locuri, în imensa majoritate a cazurilor, stă un apelativ folosit direct sau prin intermediul numelor de persoană. Pentru situația actuală acest lucru este ușor de observat și chiar de demonstrat. Așa a fost cu siguranță și în trecutul îndepărtat, însă demonstrația nu se poate face întotdeauna.

În principiu, fiecare cuvânt al limbii române, mai ales din categoria substantivelor și a adjectivelor, care este folosit de o anumită colectivitate locală, este apt de a denumi un loc oarecare. În practică însă lucrurile nu stau chiar așa. Ca în mai toate domeniile de activitate, și în acest domeniu, un grup de cuvinte se constituie într-un sistem terminologic din care toponimia selectează materialul de care are nevoie. În literatura de specialitate, acest câmp terminologic este numit în diferite feluri: terminologie entopică, terminologie geografică populară, terminologie geografică locală, terminologie geografică (românească). Înțelegem prin termeni entopici *acele cuvinte care sunt în legătură cu situația topografică, cu hidrografia locală, cu expunerea către soare, cu așezările omenești și cu alte fenomene geografice ale solului*. Nu este în intenția noastră de a încerca o definiție asupra unuia dintre termenii de mai sus. Materialul inclus în studiile publicate în acest domeniu arată că nu a existat o preocupare de a fixa limitele lui.

La o analiză sumară se poate vedea că *termenii geografici populari* sau *termenii entopici*, se repartizează în trei grupe distincte:

- a) termeni generali întâlniți în limba literară și în majoritatea graiurilor limbii române (munte, vârf, lac, baltă, pârâu, râu, vale etc.);
- b) termeni folosiți în limba literară și în unele graiuri, însă cu alt sens;
- c) termeni care nu se întâlnesc în limba literară, având o răspândire strict locală.

Cei din prima grupă, în marea lor majoritate, fac parte din terminologia geografică științifică, alături de cuvinte de proveniență savantă. Grupa a doua furnizează material extrem

de interesant: obiective diferite sunt numite cu același cuvânt, ceea ce creează impresia că termenii entopici au o largă gamă de sensuri.

Trebuie însă precizat că polisemantismul termenilor geografici populari este numai aparent. În majoritatea cazurilor, termenii „polisemantici” care prezintă mari deosebiri față de limba literară, aparțin la graiuri sau grupuri de graiuri diferite.

Iată un exemplu: pentru cuvântul **padină** am înregistrat o serie de sensuri care oscilează între *depresiune* și *înălțime*: „loc neted înconjurat de dealuri”, „depresiune umedă cu fânețe”, „loc mlăștinos”, „scufundătură adâncă și largă pe un deal”, „loc în pădure fără copaci”, „luncă umedă unde pământul e bun de lucrat”, „înălțime potrivită, cu coaste line, despărțită de alta asemănătoare printr-o vale”, „înălțime cu spinarea larg boltită” etc.

Făcând o localizare lingvistică strictă, termenii entopici sunt, de regulă, monosemantici.

Faptele din această categorie se explică mai ales prin relațiile dintre termeni în sisteme dialectale diferite decât prin natura diferită a obiectelor. Nu trebuie neglijată însă o cauză de natură extralingvistică, și anume faptul că diferențele mari de sens, adesea opuse, se explică prin modificarea condițiilor geografice, ceea ce duce la pierderea caracterului motivat al termenilor respectivi.

Grupa a treia, dimpotrivă, evidențiază deosebiri în terminologie, provocate mai ales de diferența, uneori neesențială, dintre obiectele denumite, ceea ce face, în linii generale, ca pentru aceeași realitate să existe cuvinte diferite.

Anchetele efectuate în cadrul Sectorului de onomastică al Institutului de Lingvistică, în colaborare cu Facultatea de Litere și Istorie a Universității din Craiova, pentru strângerea termenilor entopici ai limbii române dau posibilitatea studierii acestei terminologii pe compartimente. Cităm, de exemplu, o parte din termenii hidrografici, grupându-i în trei mari secțiuni:

1. Termeni pentru denumirea cursurilor de ape curgătoare:

a) cu debit permanent: *apă, pârâu, râu, vale, gărlă, răstoacă, potoc*;

b) cu debit temporar (formate din ploi și zăpezi): *puhoi (povoi), șiroi, șioi, șuvoi, jirlău (irlău), ogaș, (făgaș), rămnic*;

c) care seacă în timpul verii: *vale seacă, vale secetoasă, pârâu-săc, săcătură, hoancă, crovniță, roră, friptoare, derea, suhodol*.

2. Termeni pentru denumirea unor aspecte ale apelor curgătoare:

a) locul unde iese apa din pământ formând un pârâu: *izvor, vână, cainac, obârșie, crincă, gâlgoi, abur, iviș, țâșnătură, țâțână, fântâneală, rovină, șipot (șopot)*;

b) locul unde un izvor sau un pârâu dispare sub pământ pentru a reapărea în alt loc: *scufundiș, sorb, hait, înțarcătură, fitel*.

c) un loc înalt care desparte izvorul în două ape: *cumpăna apelor, picior, coamă, obârșie, muchie, stănoagă, întrăizvoară, obcină, clint, șar*;

d) izvoare amenajate: *fântână, cișmea, bunar, puț, știubei, țuțur, țuțuroi, budăi, buduroi, butulău, butoarcă, budină, crină, ciutură, țârău, teică, fântâniță, adăpătoare, jghiab, crep, valău, ușug, scofină, iaz, copcă, bârâcă, boancă, vână, hudui, ciurgău, crov, gâldău etc*;

e) firicel de apă curgătoare: *vână, jiviță (jiță), șuvăț, vâlcet, potocină, ciuciurel, sfârlac, șângărău, țâțanoi, fir, plângere, derelușă etc*.

3. Termeni pentru apele stătătoare:

a) o apă stătătoare, neadâncă, în regiune inundată, în care se păstrează apa revărsată: *baltă, japină, japșă, iaz, izătură, iar, prival, băltoi, lac, bențic, bent, saha, gropniță, bulhac, gâldău, bălhău, știolboacă*;

b) gâturi lungi și înguste umplute cu apă stătătoare: *baltă, iaz, prorană, șuviță, crac, gârliță, boldoacă, tabie, prival, tohilă, gârlane*;

c) apă mocirloasă acoperită cu vegetație bogată și care vara seacă: *baltă, băltină, mlaștină, băltoacă, bălțiște, rât, cobăltău, băltoc, mocirlă, dolătau, tău, bahnă, luncă*;

d) loc băltoș cu noroi, mocirlă: *mocirlă, mlaștină, smârc, smolniță, băltărie, mlacă, bahnă, mălitură, blaștină, bară, bârâcă, potmol, băhniș, derea, gârlă, știoalnă, batal, moleață, zăval, măcliște, haclă, mociar*;

e) un lac mai mic pe coasta unui deal sau munte: *sfârlac, iaz, tău, iezer, bălcău, fârlog, lac*.

Ne oprim aici cu citarea termenilor populari hidrografici. Remarcăm că termenii din grupele prezentate mai sus se distribuie în raport cu limba literară în grupele II și III, mai ales din rândul termenilor de amănunt, termenii generali aparținând, de cele mai multe ori, grupei I.

În ceea ce privește comportamentul funcțional al termenilor entopici, se constată o deosebire importantă în comparație cu ceea ce știm despre diferitele terminologii la nivelul limbii literare.

În principiu, ne-am aștepta ca fiecare dintre domeniile restrânse ale toponimiei (hidronimie, oronimie etc.) să folosească apelativele corespunzătoare domeniului pentru a denumi obiectele respective. În realitate, lucrurile se prezintă altfel. Terminologia hidrografică, de pildă, se folosește cu precădere în denumirile de așezări umane. Afirmatia este valabilă atât pentru termenii generali (*pârâu, vale, răstoacă, potoc* etc.), cât și pentru termenii care se referă la aspecte particulare ale cursurilor de ape. Terminologia apelor stătătoare se folosește mai des în domeniul respectiv decât la apele curgătoare, deși în domeniul denumirilor de sate ea are de asemenea o frecvență foarte mare.

Hidronimia, în schimb, se folosește într-o măsură foarte mare de terminologia solului, provenită mai ales de la nume de plante și animale. O cercetare de amănunt a acestei probleme va trebui să țină însă seama de posibilitatea ca o serie de denumiri din această grupă să reprezinte o extensiune a numelor de așezări umane sau a unor microtoponime la domeniul hidronimiei.

O altă trăsătură caracteristică a terminologiei entopice constă în aceea că un mare număr (aproximativ 40%) de termeni cu precădere locali și de amănunt nu sunt folosiți la formarea numelor de locuri. Termenii geografici populari apar în toponimie în trei ipostaze:

a) ca apelativ cu funcție toponimică la singular;

b) ca apelativ cu funcție toponimică la plural;

c) în toponime compuse din două sau mai multe cuvinte.

Participarea entopiceilor la formarea toponimelor este inegală în diferite compartimente ale denumirilor de locuri. Astfel, numele de așezări umane, care au la bază un entopic sau la care participă un entopic, reprezintă aproximativ 35% din totalul numelor de sate, pe câtă vreme hidronimele, după evaluările făcute de noi pe baza materialului din Oltenia, Muntenia și Dobrogea, nu depășesc 10%. Cel mai mare procent se întâlnește însă la oronime. Aceste constatări sunt deosebit de importante în definirea formulei toponimice românești. Pentru acest motiv, studierea sistemului entopic fără legătură cu cel toponimic nu poate fi considerată suficientă.

Domaniul în care terminologia entopică este folosită în concordanță cu caracterul locului denumit este, desigur, microtoponimia. Această concordanță face ca deosebirea dintre termen și toponim să nu se poată face în multe situații.

Întregul fond terminologic analizat de noi în exemplele de mai sus, ținând seama de răspândirea lor geografică și de aspecte semantice importante, a fost grupat cum am arătat deja în trei secțiuni.

În general grupa de sub I, fiind formată din cuvinte cunoscute, ar părea, la prima vedere, cea mai clară. Nici termenii grupați sub II, teoretic, nu par a pune probleme complicate. Cu toate acestea, materialul analizat de noi dă impresia unei dezordini semantice: cu cât un termen este mai răspândit și mai cunoscut, cu atât aspectele lui semantice, polisemantismul lui, este mai neclar. Aspecte particulare ale obiectelor la nivel local se cer, prin anchetele efectuate, încadrate în definiția cuvântului. Fiecare element de definiție generează relații sinonimice extrem de complicate.

Nu putem face aici o analiză a acestor aspecte pe baza multor exemple. Ne vom limita la analiza, sub aspectul arătat mai sus, doar la câțiva termeni.

SORB. Cuvânt răspândit în toată țara, cu sensul de *locul unde apa este suptă în pământ*. Cităm mai jos punctele oltenești în care termenul a fost înregistrat: Almăj, Bârca, Bratovoiești, Calopăr, Catane, Călărași, Cerăt, Cetate, Cioroiași, Coțofenii din Față, Corlate, Daneți, Dunăreni, Galicea Mare, Giurguța, Gângiova, Izvoare, Jiul, Leu, Maglavit, Melinești, Mârșani, Moțaței, Murta, Ostroveni, Padea, Sadova, Sălcuța, Scăiești, Tălpașu, Târnava, Urzicuța, Valea Stanciului, Vârtop – Dj; Aninoasa, Baloșani, Borăscu, Broșteni, Curtișoara, Drăguțești, Hobita, Ohaba, Preajba, Stănești, Stoina, Turburea, Țânțăreni, Văgiulești, Văluța – Gj; Arginești, Bălțați, Butoiești, Căzănești, Ilovița, Meriș, Oprișor, Rogova, Șișești, Șovarna, Șiroca, Valea Bună, Valea Mare – Mh; Balș, Branet, Cilieni, Drăgănești, Izbiceni, Piatra-Olt, Spineni, Strejești, Vulturești – Ot; Glăvile, Măciuca, Muiereasca, Români, Stoicești, Urși, Vaideieni – Vl.

Cu alte sensuri, cuvântul **sorb** a fost înregistrat numai în puncte izolate, după cum urmează: *vârtej mare într-o apă curgătoare* (izolat în Oltenia la Stoina – Gj, prezent în județele: Sv, Vs, Nț, Bc, Bv, Ph, Il); *cădere mică de apă pe cursul unui râu* (Ph, Vs, Nț).

Cu acest sens, Y în restul punctelor anchetate, au fost înregistrate sinonimele: *anafor, avălie, bulboană, cădere, cascadă, cot, căzătură, duruitoare, holbură, podișcă, prag, repezână, repezâș, săritoare, sfor, știolboană, treaptă, toancă, volbură, vârtej, vârtecuș*.

Cum este și firesc, la sensul de bază analizat de noi la început, numărul sinonimelor din celelalte puncte anchetate este mic. Așa avem: *buraică, hudă, pravăț, rovină, secătură, sorbitură, sugătoare, suptură, ulcior, vârtej*.

CROV. Termenul are o largă răspândire pe teritoriul întregii țări, însă foarte frecvent se întâlnește în Oltenia. De aceea vom folosi amănunțit materialul din această regiune a țării.

În definiția acestui cuvânt există multe deosebiri în punctele anchetate de noi. Iată doar câteva dintre aceste definiții: *adâncitură în pământ unde se strânge apa de ploaie* (Bratovoiești, Grecești, Melinești, Turburea, Vârtop – Dj; Borăscu, Boroșteni, Ciuperceni, Drăguțești, Fărcășești, Hobita, Măzăroi, Motru Sec, Preajba, Stănești, Țânțărești, Vlădoi – Gj; Arginești, Balta, Bălțați, Crainici, Dobra, Florești, Godeanu, Hinova, Husnicioara, Prunișor, Runcșor, Șișești, Șiroca, Șovarna, Tânțaru, Valea Bună – Mh; Branet, Cilieni, Izbiceni – Ot). Cu același sens, cuvântul a fost înregistrat și în diferite puncte din județele: Ag, Bv, Cs, Cț, Cv, Db, Hd, Il, Tl, Tr; *scufundătură adâncă și largă pe un deal* (Ciuperceni, Fărcășești, Peștișani, Ploștina – Gj; Balta, Florești – Mh; Bolvașnița, Slatina – Cs); *izvor amenajat pentru băut apă* (Husnicioara, Șișești – Mh); *loc mai adânc în albia râurilor unde se scaldă copiii, săpat de apa care se răsuțește în cot* (Cetate, Grecești – Dj); *vad de adăpat vitele* (Ciuperceni, Ploștina – Gj; Balta, Florești, Husnicioara, Ilovița – Mh); *adâncitură mică de apă din ploaie sau din izvoare mici în care se scaldă rațele* (Melinești – Dj, Stănești – Gj; Batoți, Butoiești – Mh); *loc lăsat între înălțimi sau pe coastă* (Preajba, Balta, Godeanu –

Mh); *șanț prelungit pe o mare întindere format prin ruperea apelor sau la ridicarea șoselei sau a digurilor* (Peștișani – Gj; Crainici, Valea Bună – Mh).

Reproducem mai jos și alte definiții fără a mai indica răspândirea geografică: *locul mai adâncit de apă format din căderea apei; vale care seacă vara; loc în care apa se trage (este suptă) în pământ; vale hârtoasă în formă rotundă; gaură făcută în gheață sau pământ; locul în apă unde se topește cânepa; groapă pentru strâns apa; adâncitură cu apă, uneori cu mocirlă etc.*

Definițiile reproduse la acest cuvânt sunt, după cum se poate observa, foarte diferite.

Pentru fiecare dintre sensurile reproduse de noi mai sus, pe teritoriul țării se folosesc alte cuvinte care, într-o oarecare măsură, sunt sinonime cu **crov**.

Vom da mai jos sinonimele pentru unele dintre definițiile citate, fără a mai indica răspândirea geografică – „adâncitură în pământ unde se strânge apa de ploaie”: *andolie, bahnă, corcovă, corovană, coșcovă, cotroană, cotlon, crovan, crovină, dolie, dolină, gâldău, groapă, grop, gropan, gropiște, gropău, hoancă, iama, lutărie, spălătură, somină, tău, topilă, trupină, unghere, uștiuluc, vandolie, văgăună*.

La sensul „adâncitură cu apă, uneori cu mocirlă” avem sinonimele: *balcă, baltă, balacină, băltoacă, bâlcău, bolătău, borugă, burcut, mâlc, mlaștină, mocirlă, smârc, smolniță, ștormină, tremuriș, viitură*.

Sensul „vad de adăpat vitele” este ilustrat în alte puncte din țară prin sinonimele: *adăpătoare, crep, creplă, derea, gărlă, izătură, jgheab, olum, răstoacă, topliță, vâlan*.

La o analiză lingvistică strictă, așa cum am arătat, termenii geografici populari sunt, în majoritate, monosemantici. Pentru a verifica informațiile obținute în anchete, în această privință, am notat termeni care definesc forme negative de teren din județul Brașov, comparând situația obținută cu rezultatele din „restul țării”. Am constatat că din cei 256 de termeni înregistrați în județul Brașov, 173 sunt într-adevăr monosemantici. La rubrica „în restul țării” au fost înregistrați 1.536 de termeni, dintre care 1.136 sunt monosemantici. În cele două rubrici termenii monosemantici reprezintă 67-70%. Termenii polisemantici din ambele grupe demonstrează că polisemantismul unor termeni ca cei analizați mai sus se explică mai degrabă prin relațiile dintre termeni în sisteme dialectale diferite, decât prin natura diferită a obiectelor. Precizarea conținutului semantic al termenilor se face adesea din unghiuri de vedere diferite. Se au în vedere aspectele fizice speciale ale obiectului, precum și aspectele funcțional-economice.

De remarcat că în cazurile în care diverse forme de relief sunt denumite cu un termen metaforic, paleta semantică a acestuia este foarte mare. În aceeași situație se găsesc și cuvintele care, folosindu-se în limba literară, au un sens foarte general, care este adaptat de vorbitori la diverse situații. În anchetele noastre, cuvântul **văgăună** apare ca răspuns la 39, din cele 56 de întrebări, iar cuvântul **vale**, la 35 de întrebări. Poate fi cuvântul **văgăună** considerat un termen geografic popular? Folosirea lui în situații atât de diverse îi justifică încadrarea în sistemul terminologic analizat de noi? După părerea noastră, participarea unor cuvinte ca **văgăună**, **vale** etc. la sisteme dialectale diferite, ca o rotiță în acest angrenaj, justifică încadrarea lui în materialele noastre. Diversitatea lor semantică se explică prin gradul de generalizare a acestora în sistemul limbii literare.

Am prezentat mai sus numai câteva aspecte generale ale terminologiei geografice populare ca sistem. O cercetare completă va trebui să țină seama de răspândirea concretă a fiecărui termen pe întreg teritoriul de limbă românească, de aspectele etimologice ale cuvintelor discutate și de legătura dintre sistemul geografic popular și cel științific.

Problemele analizate de noi mai sus au scopul de a provoca determinarea cât mai exactă a dificultăților existente într-un câmp semantic extrem de variat. Terminologia

științifică în diverse domenii apare pe baza unui proces de abstractizare bazat pe criterii unice. Terminologia populară care se referă la obiecte provenite din activitatea omului nu se deosebește mult de cea științifică, diferențele sunt de ordin dialectal, nu de conținut. Terminologia entopică, având în vedere elemente care nu țin în general de activitatea omului, este definită diferit, pe criterii și caracteristici diferite. Formele de relief au aspect diferit de la zonă la zonă, definiția lor se face în funcție de aspectul și de funcționalitatea fiecărui obiect în parte, ceea ce generează, după cum am văzut, o mare gamă de „sensuri”. Pornind de la această constatare, pregătirea materialului în vederea redactării *Dicționarului* s-a făcut foarte minuțios, ceea ce a dus la eliminarea unor elemente cu caracter strict local.

De regulă, trebuie păstrate elementele legate de caracterizarea obiectului. Nu putem însă neglija faptul că unele cuvinte apar pornindu-se strict de la funcționalitatea obiectului.

Problemele legate de participarea apelativelor la formarea toponimiei sunt extrem de complexe. Ele trebuie rezolvate mai ales în legătură cu elaborarea *Dicționarului toponimic al României*. Necesitatea de a avea la îndemână un inventar complet al termenilor care, într-o epocă sau alta, într-o regiune sau alta, au dat naștere la toponime, este simțită de lingviști mai ales sub aspect etimologic. Un mare număr de toponime au la bază cuvinte comune. Nume de localități, de ape, de forme de relief pozitive sau negative sunt formate din apelative sau prin participarea apelativelor. Sectorul în care terminologia geografică populară domnește aproape în exclusivitate este acela al microtoponimiei. Sistemele microtoponimice sunt opera populației care trăiește pe un anumit teritoriu: ele se formează într-o perioadă de timp relativ lungă și pot dispărea numai spontan, prin înlocuirea populației care le-a format. Caracterul autohton al microtoponimiei reiese din studierea relațiilor de sistem. Nu este suficient să constatăm că un toponim ca **Otăsău**, de pildă, este semantic sinonim cu **runc**, **laz**, **curătură** etc. Este necesar să cercetăm la ce structuri toponimice participă termenul respectiv. Participarea lui la ansamblul formațiilor toponimice românești îl scoate din categoria termenilor care pot intra în relații sinonimice.

Deoarece sistemul entopic al unei limbi este strâns împletit cu cel toponimic, definirea oricăruia dintre ele se poate face numai raportându-l la celălalt. Pe această bază sistemul entopic al limbii române cuprinde:

- a) cuvinte care circulă în limba literară sau în graiuri;
- b) cuvinte care au circulat în limba literară sau în graiuri, dar care astăzi se găsesc numai în toponimie.

Materialul adunat prin anchete de teren a fost organizat în două fișiere: unul clasificat alfabetic, iar celălalt grupat după numărul întrebării din chestionarul folosit. Alte două fișiere, separate, cuprind entopicele românești și pe cele din țările vecine extrase din lucrări lexicografice (dicționare, glosare) sau din alte lucrări de specialitate publicate anterior.

Chestionarul cuprinde întrebări cu privire la: formele de relief – înălțimi, coaste, culmi, creste, stânci, șiruri de înălțimi, trecători; poziția lor față de soare sau în raport cu rețeaua hidrografică, aspectul lor; locuri plane; adâncituri; soluri; păduri (deosebiri după aspect, loc, întindere, formație); hidronimie – ape curgătoare cu debit permanent sau variabil, ape stătătoare, aspecte ale terenului legate de ape; activități ale omului legate de sol – cu privire la animale, vegetație, căi de circulație, agricultură; organizarea locului de muncă sau a așezărilor umane; fenomene meteorologice – vânturi, ploi etc.

Deși ancheta s-a făcut pe baza unui chestionar scris, cu întrebări care conțin elemente de definiție stabilite de noi, am insistat ca răspunsurile să cuprindă elemente de definiție locală. Obținem astfel o apropiere între cuvinte și obiectele denumite. În domeniul terminologiei geografice populare, posibilitatea ca un cuvânt să denumească exact același fel de obiecte este foarte redusă. În anchetele toponimice pe care le-am făcut de la Gura Lotrului

până la Râul Vadului, am înregistrat pentru aceleași șiruri de înălțimi caracterizarea de *munte* și de *deal*. Partea cu coaste rezezi, prăpăstioase, stâncoase sau împădurite o numesc munte, iar partea cu pășuni și goluri o numesc deal. La obiecția noastră că unele înălțimi din ultima categorie sunt mai mari decât cele din prima categorie ni s-a răspuns: „dealuri sunt acelea pe care pasc vitele”. Deosebirile sunt foarte mari la formele de relief izolate sau mai mici, unde denumirile date de obicei pe baza unei comparații se referă de cele mai multe ori la obiecte diferite. Un obiect din teren se deosebește de altul nu numai prin formă, culoare etc., ci și prin poziția pe care o ocupă în ansamblul reliefului. Astfel, un perete de stâncă care atârna deasupra unei prăpăstii este denumit *văzduh* la Brezoi-Câineni. Tot un perete de stâncă care se află însă pe vârful unui munte poartă numele de *gheab*.

Prin urmare, răspunsurile primite la aceeași întrebare denumesc, în unele cazuri, numai parțial același obiect. Situația expusă mai sus ne obligă să luăm ca bază pentru *Dicționarul entopic al limbii române* materialele culese în anchetele efectuate de noi. Datele furnizate de cercetările anterioare vor fi date într-o secțiune separată a acestuia.

Un articol de dicționar, după cuvântul-titlu, va fi segmentat în șase capitole distincte, după cum urmează:

I. După semnul ◆ este inclus materialul provenit din anchetele entopice. Se vor da sensurile sau nuanțele de sens înregistrate, făcându-se, după fiecare în parte, localizarea. Tot aici va fi inclus un subcapitol intitulat *Sinonime*, unde sunt cuprinse răspunsurile la aceleași întrebări obținute în diferite localități anchetate.

Tot în acest compartiment vor fi grupate toate variantele termenului din titlu, dându-se localizarea pentru fiecare în parte.

II. După semnul ✧ este inclus materialul extras din surse lexicografice sau alte publicații.

III. După semnul ■ se exemplifică prin toponimie modul de folosire a entopicului.

IV. După semnul □ includem atestările istorice ale cuvântului comun sau ale toponimelor din care entopicul face parte.

V. După semnul ● se dau informații privind răspândirea termenului în alte limbi.

VI. După semnul ○ se indică etimonul cuvântului.

Este de la sine înțeles că nu toate articolele vor avea material la toate cele șase compartimente. Vom include în lista de cuvinte și termeni care nu apar în anchetele efectuate de noi, ci sunt extrași din publicații diferite.

Un mare număr de termeni vor fi puși în circulație pentru prima oară. Vom trata și acele entopice pe care le extragem din toponime, fără ca să le avem înregistrate până în momentul de față undeva, ca apelative.

Există însă și situația inversă: se întâlnesc entopice care nu pot fi exemplificate prin toponime. Cauzele acestei situații curioase sunt diferite. Este posibil, pe de o parte, ca anchetele toponimice efectuate de noi sau de alți cercetători să nu fie complete. Pe de altă parte, nu puțini termeni geografici populari sunt formați printr-un fel de reacție în lanț de transfer de sens. Entopicul **bot**, de pildă, are la bază o metaforă de la termenul anatomic cunoscut și înseamnă *marginea culmii sau a ramificației dealului, muntelui*. Sensul de *loc de scaldă cu apă adâncă*, înregistrat de noi în câteva puncte din județul Dolj, se explică prin transferul de sens, de data aceasta de la entopicul **bot** (de deal) la **bot** (de mal), *cotitură*, și de aici la *bulboană, apă adâncă la un cot de mal*.

Entopicul **bot** (de deal) intră în foarte multe formații toponimice. Ca termen hidrografic, nu participă la formarea toponimelor. Aceeași observație se poate face și la termenul **mână**, *braț artificial al unei ape, făcut pentru mori, joagăre, pescuit*.

Termenii entopici, ca orice termen de altfel, pot fi vechi și noi. Vechimea lor, atunci când nu avem atestări, poate fi dedusă din complexitatea modelelor toponimice la care participă. De aceea, vom da după semnul ■, pe cât e posibil, exemple cu structura diferită. Tot în felul acesta se va proceda și în privința atestărilor istorice, dându-se exemple din care să se degaje structura semantică, derivatele lui și modelele sintactice în care intră. Iată un exemplu. Cele mai vechi și cele mai multe atestări ale entopicului **gură** ni-l definesc ca un termen hidronimic: mai întotdeauna este în legătură cu un nume de râu sau intră în denumirea unui sat, așezat la confluența unei ape. Așa avem: **Gura Jilțului**, ȚR 1498, sept. 1 – 1499 aug. 31; **Gura Sămăilei**, ȚR 1579, ian. 3; **Gura Comăneștilor**, ȚR 1520, apr. 10.

Documentele atestă însă și un sens topografic mai larg, acela de *intrare, început*: „din Buruiană și până în gura priporului chietros”, „și până în gura prisăcii” (Giurescu *Istoria Odobeștilor*, p. 417, 418).

Informațiile care se vor da după semnul ● nu au în vedere etimologia, deși sunt foarte utile pentru fixarea ei.

Este de cele mai multe ori dificil, dacă nu chiar imposibil, să se precizeze de unde provine un cuvânt în română în cazul în care etimonul propus se găsește în mai multe limbi. În cazul entopicelor, argumentul răspândirii geografice atât a cuvântului discutat, cât și a toponimelor în alcătuirea cărora intră, devine decisiv. Materialul din secțiunea de etimologie va fi prezentat în două feluri:

a) când etimonul este cunoscut, alegerea lui fiind clară și necontestată în literatura de specialitate, se indică limba din care provine, etimonul și sensul de bază de la care s-a pornit;

b) când cuvântul este format pe terenul limbii române se indică sursa de la care s-a pornit și procedeul de derivare: **sălciș** < **salcie** + sufixul **-iș**.

Materialul pentru *Dicționarul entopic* a fost adunat prin anchete de teren de către: prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, prof. univ. dr. Christian Ionescu, cercEt. șt. Ion Penișoară (pentru un număr de sate din Dobrogea), prof. univ. dr. Elena Șodolescu-Silvestru, conf. univ. dr. Emilian Bureștea, prof. univ. dr. Teodor Oancă, prof. univ. dr. Ion Toma, prof. univ. dr. Marin Petrișor.

Arhiva *Dicționarului* a fost folosită până în prezent pentru elaborarea unor teze de doctorat de către unii cercetători ai Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” din București.

Gh. Bolocan

BIBLIOGRAFIE

- Alexici *Texte* = ALEXICI, Dr. G., *Texte din literatura poporană română*, Poesia Tradițională, Budapesta, Editura autorului, 1899.
- Antipa *Pescăria* = ANTIPA, Dr. Gr., *Pescăria și pescuitul în România*, București, 1916.
- Apostol *Mehedinți* = APOSTOL, Od. A., *Graiul din Mehedinți*, în NRR, vol. XIV, 1913, nr. 15, 234-236; nr. 18, 284-285; nr. 22, 349; vol. X, 1914, nr. 6, 85.
- Arvinte *Terminologia* = ARVINTE, V., *Terminologia exploatării lemnului și plutăritului*, în SCȘ IȘ VIII (1957), fasc.1, 1-185.
- Băcescu *Plante* = BĂCESCU, Mihai, *Nume de plante*, vol. II, Iași, 1934 (Extras din „Revista critică”, Iași, 1934).
- BER = GEORGIEV, VI.; GALĂBOV, Iv.; ZAIMOV, I.; ILČEV, St., *Bălgarski etimologičen rečnik*, Sofia, I, 1971; II, 1979; III, 1986.
- Berneker I = BERNEKER, Er., *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, Haidelberg, vol. I, 1908.
- Bîrlea CPM = BÎRLEA, I. Pr., *Cântece populare din Maramureș. Descânțece, vrăji, farmece și desfaceri, Culese de...*, Buucurești, Editura Casei Școalelor, 1924.
- Bocănețu TA = BOCĂNEȚU, Al., *Terminologia agrară în limba română. Studiu filologic-istoric-cultural*, în CC, II-III, 1925-1926, 119-274.
- Boceanu *Glosar* = BOCEANU, Ion., *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*, în AA, Mem. sect. lit. tom XXXV, 1913.
- Bogaev MGT = BOGAEV, I., *Moldavskaja geografičeskaja terminologija v pervoi polovine 19 veka*, în VMJ, XLII, Chișinău, 1967.
- Bogdan *Documentele* = BOGDAN, I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I: *Hrisoave și cărți domnești 1457-1492*, vol. II: *Hrisoave și cărți domnești 1493-1503*, București, 1913.
- Bogdan D. *Glosar* = BOGDAN, Damian, P., *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946.
- Bordan, Hillinger *Termeni* = BORDAN, Eugenia; HILLINGER, N., *Termeni geografici de origine populară din județul Caraș-Severin*, TR, XXI (1969), nr. 3, 102.
- Borza *Dicționar* = BORZA, I., *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*, București, 1968.
- Brebenel *Graiul* = BREBENEL, I.B., *Graiul popular, în jurul ocupațiilor și obiceiurilor țaranului român de pe vatra Oltului în Transilvania*, în Ț OLT 1907, nr. 25-30 și 1909, nr. 12-36, 38, 44, 45.
- Brâncuș *Gorj* = BRÂNCUȘ, Gr., *Vocabular regional. Gorj*, în CV, II (1950), nr. 2, 31; IV (1952), nr. 1, 34-36.
- Brodeală *Horezu* = BRODEALĂ, C., *Glosar regional. Regiunea Pitești (raionul Horezu)*, în LR, VIII (1959), nr. 5, 74-75.
- Bucuța RV = BUCUȚA, Emanoil, *Românii dintre Vidin și Timoc. Cu un adaus de documente, folklor, glosar, fotografii, hărți*. Tip. Cartea Românească, 1923.

- Buga *Folclor* = BUGA, Marin Gh., *Folclor de pe Argeș*, în FOM, București, 1968.
- Bugnariu *Dicționar* = BUGNARIU, Iuliu, *Dicționar popular*. Cuvinte românești din jurul Năsăudului, de popor găsite și tot de popor alcătuite, în GT, 1887, nr. 251-265; 1888, nr. 48-54.
- Bureștea *Cuvinte* = BUREȘTEA, E., *Cuvinte dialectale în toponimia din nordul județului Vâlcea*, în „Lucrările celui de-al V-lea Simpozion național de dialectologie” (Craiova, 27-28 mai 1988), partea I, (Craiova), 1990, 57-73.
- Bureștea *Entopice* = BUREȘTEA, E., *Entopice și toponime din nordul județului Vâlcea referitoare la adâncituri ale terenului*, în AO, serie nouă, nr. 5 (1986) 267-272, București.
- CADE = CANDREA, Aurel; ADAMESCU, Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. Aurel Candrea. Partea a II-a: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu, București, 1926-1931.
- Candrea *Principii* = CANDREA, I. A., *Principii de toponimie cu privire specială la toponimia Olteniei și a Banatului*, București, 1935.
- Candrea ȚO = CANDREA, I. A., *Graiul din Țara Oașului*, București, 1907, (Extras din BSF-II).
- Cătană PB = CĂTANĂ, Gheorghe, *Poveștile Bănatului*, Tomul I-III, Gherla, Tipografia „Aurora”, 1893-1895.
- Ciașanu *Glosar* = CIAȘANU, G. F., *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*, București, 1931 (Extras din AA. Memoriile Secțiunii literare, Seria III., Tom V. Mem.6).
- Ciașanu *Vâlcea* = CIAȘANU, G. F.; FIRA, G.; POPESCU, C. M., *Culegere de folclor din județul Vâlcea și împrejurimi* (cu un glosar), (f.a.).
- Cihac DE = CIHAC, A. de, *Dictionnaire d'etymologie daco-romane*, vol. I *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher, Bucarest, Socec, 1870; vol. II *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort Ludolphe St. Goar, Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
- Ciupală *Terminologia* = CIUPALĂ, I., *Terminologia întrebuințată la plutăria lemnelor pe Bistrița*, în RP, XXVII, aug.-sept. 1913.
- Coman *Glosar* = COMAN, Petre, *Glosar dialectal*, București, Monitorul oficial și Imprimeria națională, 1939 (Academia Română, Memoriile Secțiunii literare, Seria III, tom. IX, Mem. 5).
- Coman *Toponomastica* = COMAN, P., *Toponomastica. Nume topice născute din apelative topografice. Antroponomastica*, în MN, III, nr. 6, 28-30; nr. 7-20.
- Conea *Graiul* = CONEA, I., *Graiul unor nume geografice din Valea Dunării românești*, în SCG, XXI (1974), nr. 2, 137-148.
- Conea, Buga *Familia* = CONEA, I.; BUGA, D., *Familia termenilor geografici din limba poporului român cu semnificația „un loc adânc într-o apă curgătoare”*, în SCG, XVIII (1971), nr. 1, 91-95.
- Costin GB = COSTIN, Lucian, *Graiul bănățean*, vol. I și II, Timișoara și Turnu Severin, 1926-1934.
- Coteanu *Elemente* = COTEANU, Ion, *Elemente de dialectologie*, București, 1961.

- Cruceană *Glosar* = CRUCEANĂ, Ion, *Glosar regional. Regiunea Argeș (Raionul Costești, comuna Măzăreni)*, în LR (1961), nr. 4, 317-318.
- DA = *Dicționarul limbii române*, Tomul I, Partea I. A-B, București, 1913, Tomul I, partea II: C. București, 1940; Tomul I, partea III, fascicula I: D-de, București, 1949; Tomul II, partea I: F-I, București, 1934; Tomul II, partea II, fascicula I: J-lacustru, București, 1937, Tomul II (partea III): *Ladă-lojniță*, București, f.a.
- Damé *Terminologie* = DAMÉ, Fr., *Încercare de terminologie poporană română*, București, 1898.
- Dan *Lexicul* = DAN, Ilie, *Lexicul dialectal în toponimia românească*, în LR, XXXV, 1986, nr. 3, 211-216.
- Dan *Observații* = DAN, Ilie, *Observații asupra toponimiei Văii Solonețului (județul Suceava)*, în AUI, XXIV, 1978, 57-62.
- Densusianu ȚH = DENSUSIANU, Ov., *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.
- DD = *Dicționar dialectal (Cuvinte, sensuri, forme)*, I-V, Chișinău, 1985-1986.
- DERS = BOLOCAN, Gh. (redactor responsabil), *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, București, 1981.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975.
- DEX ed. a II-a = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Univers enciclopedic, 1996.
- DIR = *Documente privind istoria României B. Țara Românească*, București, veac. XIII, XIV, XV, XVI, XVII, 1951-1954.
- DGO = BĂRBUȚ, Dorina, *Dicționar de grai oltenesc*, Craiova, 1990.
- DLRLC = *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I-IV, București, Volumul I: A-C (1955); vol. al II-lea: D-L (1956); vol. al III-lea: M-R (1957); vol. al IV-lea: S-Z (1958).
- DLRM = *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
- DNFR = IORDAN, I., *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- DRH = *Documenta Romaniae Historica*. A. Moldova, București, vol. XIX, 1969; vol. XXI, 1971; B. Țara Românească, București, vol. I, 1966; vol. II, 1972; vol. III, 1975; vol. XXIII, 1969.
- DSRG = ȘTEFULESCU, Alexandru, *Documente slavo-române relative la Gorj (1406-1665)*, Târgul-Jiului, 1908.
- DTRO = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (red. resp. Gh. Bolocan), Craiova, Editura Universitaria, vol. 1 (A-B) 1993, vol. 2 (C-D), 1995; vol. 3 (E-Î), 2002; vol. 4 (J-N), 2003; vol. 5 (O-R), 2004; vol. 6 (S-Ț), 2005; vol. 7 (U-Z), 2007.
- Frățilă *Note* = FRĂȚILĂ, V., *Note lexicale și etimologice*, în LR, 2, 1979.
- Frățilă *Secaș* = FRĂȚILĂ, V., *Toponimia Văii Secașului – Târnavei*, în AUT, X (1972), 129-70.
- Gămulescu *Elemente* = GĂMULESCU, D., *Elemente de origine sârbo-croată ale vocabularului dacoromân*, București-Pancevo, 1974.
- GDR = *Geografia văii Dunării românești*, București, 1969.
- Geografia = *Geografia de la A la Z. Dicționar de termeni geografici*. Coordonator, prof. Grigore Posea, [București], 1986.
- Giuglea-Vâlsan RS = GIUGLEA, G.; VÂLSAN, G., *De la românii din Serbia. Culegere de*

- literatură populară cu hartă, fotografii. Note. Glosar*, București, Göbl, 1913.
- Giurescu *Odobeștii* = GIURESCU, C. C., *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri până la 1918* (cu 124 de documente inedite, 1626-1864 și 3 reproduceri), București, 1969.
- Gîlcescu *Gorj* = GÎLCESCU, T., *Cercetări asupra graiului din Gorj*, în GS (1931), fasc. 1, 64-124.
- GL OLT = CAZACU, Boris (sub conducerea lui); GHICULETE, Galina; LĂZĂRESCU, Paul; SARAMANDU, Nicolae; VULPE, Magdalena, *Glosar dialectal Oltenia*, București, 1967.
- GL REG = ARVINTE, V.; URSU, D.; BORDEIANU, M., *Glosar regional*, 1961.
- Gonța *DIRM I* = GONȚA, Alexandru, I., *Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV-XVII (1384-1625)*, București, 1995.
- Graur *Reviga* = GRAUR, Al., *Glosar din comuna Reviga (Ialomița)*, în B PH, V, 1938, 156-179.
- Gregorian *Clopotiva* = GREGORIAN, M., *Graiul din Clopotiva* (Extras din revista „Grai și suflet”, VII, București, 1937).
- Grigorescu P. *Gorj* = GRIGORESCU, P., *Vocabular regional. Regiunea Gorj*, în CV, III (1951), nr. 9-10, 45.
- Groza *Termeni* = GROZA, Ion, *Termeni geografici populari în regiunile carstificabile din România*, în SCG, XXIII (1976), 101-105.
- Hasdeu *EMR* = HASDEU, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor*, t. I-III, București, 1972-1976.
- Homorodean *DTR* = HOMORODEAN, M., *Despre problema elaborării unui dicționar toponimic românesc*, în CL, XIII (1968), nr. 2.
- Homorodean *Tautologii* = HOMORODEAN, M., *Cu privire la tautologiile toponimice*, în SMO, 69-74.
- Ionescu I. *Glosar* = IONESCU, I. D., *Glosar din județul Gorj*, în B PH, VI (1939), 205-245.
- Ioniță *Nume* = IONIȚĂ, Vasile, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, 1982.
- Iordan *Lex. sud.* = IORDAN, I., *Lexicul graiului din sudul Moldovei*, în „Arhiva”, organul Soc. Istoric-filologice, Iași, anul XXVIII, 1921.
- Iordan *Toponimia* = IORDAN, Iorgu, *Toponimia românească*, București, 1963.
- Koneski *R* = KONESKI, Blaze, *Rečnik na Makedonski jezik*, I-III, Skopje, 1961-1966.
- Kovačev *MNS* = KOVACEV, N. P., *Mestnite nazvanija ot Sevlievsko*, Sofia, 1962.
- LEX REG I = *Lexic regional*, București, 1960.
- LEX REG II = *Lexic regional*, București, 1967.
- Macovei *Termeni* = MACOVEI, Gabriela, *Termeni geografici populari din Vrancea pentru noțiunea de „vîrf ascuțit” și reflexele lor toponimice (I)*, în ALIL XXIX, (1983-1984), 457-508.
- Marian *Ornitologia* = MARIAN, S. Fl., *Ornitologia poporană română*, I-II, Cernăuți, 1883.
- Mat. *Dialect. I* = *Materiale și cercetări dialectale*, Academia Republicii Populare Române, Filiala Cluj, Institutul de Lingvistică, București, vol. I, 1960.

- Mândrescu LP = MÂNDRESCU, Simeon C., *Literatură și obiceiuri populare din comuna Râpa de Jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*, București, Tipografia F. Göbl&fii, 1892.
- MD I = *Materiale și cercetări dialectale*, vol. I, București, 1960.
- Mehedinți Pământul = MEHEDINȚI, S., *Pământul*, Text-atlas pentru clasa IV primară urbană și pentru divizia III, anul II al școalelor rurale, București, Alcala, 1905.
- Mihăilă G. DLRV = MIHĂILĂ, G., *Dicționar al limbii române vechi* (sfârșitul secolului X – începutul secolului XVI), București, 1974.
- Mihăilescu *Materiale* = MIHĂILESCU, V., *Materiale pentru un dicționar al termenilor geografici de origine populară*, în NT, XX (1968), nr. 5, 84-85.
- Mikov PI = MIKOV, V., *Proizhod i značenje na imenata na našite gradove, sela, reki, planini i mesta*, Sofia, 1943.
- Molin GB = MOLIN, Romul, S., *Din graiul bănățenilor*, în NRR, vol. VII, 1910, nr. 13-14, 191-196.
- Molin RB = MOLIN, Romul, S., *Românii din Banat*, Timișoara, 1928.
- Murzaev SL = MURZAEV, E. și V., *Slovar' mestnyh geograficheskih terminov*, Moskva, 1959.
- Mușlea ȚO = MUȘLEA, Ion, *Cercetări folclorice în Țara Oașului. Glosar*, în AAF, I, 1932, 114-121.
- Neagu Teleorman = NEAGU, Gh. I., *Vocabular regional. Regiunea Teleorman. Raionul Roșiorii de Vede*, în CV, III (1951), nr. 1, 35-37.
- Nicolcioiu Gorj = NICOLCIOIU, Emil, *Vocabular regional. Gorj*, în CV, II (1950), nr. 4, 36-37.
- Nikonov KTS = NIKONOV, V. A., *Kratkij toponimičeskij slovar'*, Moskva, 1966.
- Oancă *Aspecte* = OANCĂ, Teodor, *Aspecte ale relației entopic-toponim în Câmpia Băileștiului*, în AUC, 1980, 45-51.
- Oancă *Hotar* = OANCĂ, Teodor, *Cu privire la sensul apelativului hotar în sudul Olteniei*, în LR XXVII (1978), nr. 6, 609-610.
- Oancea *Atlasul* = OANCEA, D. I., *Atlasul geografic național într-o nouă etapă*, în SCG, XVIII (1973), nr.2.
- Pajură *Lexicon* = PAJURĂ, C., *Lexicon oltenesc*, Tr. Severin, 1925.
- Pajură *Strehaia* = PAJURĂ, C., *Populația orașului Strehaia*, Turnu Severin, 1927.
- Pamfile CȚ = PAMFILE, Tudor, *Cântece de țară*, București, Socec, 1913 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XIII).
- Pamfile *Jocuri* = PAMFILE, Tudor, *Jocuri de copii*, adunate din satul Țepu (jud. Tecuci), vol. I (Analele Academiei Române, tom. XXVIII, Memoriile Secț. literare), 1906; vol. II (Analele Academiei Române, tom. XXIX, Memoriile Secț. literare), 1907; vol. III (Academia Română, Din viața poporului român, Culegeri și studii, VI, 1909).
- Papahagi CL = PAPAHAĞI, T., *Contribuții lexicale*, București, Socec, 1939.
- Papahagi *M* = PAPAHAĞI, T., *Cercetări în Munții Apuseni*, București, 1925 (Extras din revista „Grai și suflet”, vol. II).
- Pascu *Sufixe* = PASCU, Dr. G., *Sufixele românești*, București, 1916.
- Pașca *Glosar* = PAȘCA, Ștefan, *Glosar dialectal*, alcătuit după materialul lexical cules de corespondenți din diferite regiuni, în AA, Secț. lit., Seria III, Tom IV, Mem. 3.

- Păsculescu LPR = PĂSCULESCU, Nicolaie, *Literatura populară românească*, București, 1910.
- Petrovici Scărișoara = PETROVICI, Emil, *Folclor de la moșii din Scărișoara. Glosar*, în AAF, V, 1939.
- Plopșor Cotojman = NICOLĂESCU-PLOPȘOR, C. S., *Cotojman împărat*, în AO, Serie veche, București, Editura Academiei, X, 1931.
- Plopșor VO = PLOPȘOR-NICOLAESCU, C. S., *Vorbe olteneste*, Tipografia „Convorbiri literare”, București, 1922 (Extras din „Convorbiri literare”, 1922).
- Popescu E. *Vâlcea* = POPESCU, Emil, *Vocabular regional. Vâlcea*, CV, II (1950), 1, 33.
- Popescu G. *Baia Mare* = POPESCU, G. F., *Termeni geografici de origine populară din jurul orașului Baia Mare*, în TR, XX, III (1971), nr. 4, 83-85.
- Popescu *Folclor* = POPESCU, C. M., *Culegere de folclor din județul Vâlcea și împrejurimi*, București, Editura Cultura Națională, 1928 (coautori: F. G. Ciușanu, G. Fira).
- Popescu R. *Graiul* = POPESCU, Radu Sp., *Graiul gorjenilor de lângă munte*, Craiova, 1980.
- Popescu R. *Termeni* = POPESCU, Radu Sp., *Termeni entopici dialectali caracteristici Banatului, nordului Olteniei și sud-vestului Ardealului*, în CL, XXIX, nr. 1, (1984), 58-65.
- Popescu-Spineni *Terminologie* = POPESCU-SPINENI, Marin, *Terminologie geografică*, în TR, 1 (1969), nr. 1, 76-80.
- Porucic L = PORUCIC, T., *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia*, Chișinău, 1931.
- Potra *Tezaur* = POTRA, George, *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, Tîrgoviște, 1972.
- Rădulescu-Codin *Muscel* = RĂDULESCU-CODIN, C., *O seamă de cuvinte din Muscel*, cu o introducere de dr. Gustav Weigand, Ediția I, Câmpulung [1901].
- Rădulescu-Codin *Legende* = RĂDULESCU-CODIN, C., *Îngerul românului. Povești și legende din popor*, București, Librăriile Socec&Co., 1913 (Academia Română. Din viața poporului român, Culegeri și studii, XVII).
- Roșca, Dumitru *Terminologie* = ROȘCA, I., DUMITRU, G. I., *Terminologie geografică*, București.
- Rotaru, Oprescu L = ROTARU, Petre V., OPRESCU, George A., *Lexicon toponimic*, București, 1943.
- Sala Bihor = SALA, Marius, *Vocabular regional. Regiunea Bihor*, în CV, III (1951), nr. 9-10, 44.
- Schütz GTS = SCHÜTZ, *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen*, Berlin, 1957.
- Scriban D = SCRIBAN, August, *Dicționarul limbii românești* (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaisme, neologisme, provincialisme). Edițiunea întâia, Iași, 1939.
- ST MAT ONOM = *Studii și materiale de onomastică*, Cluj, 1969.
- Suflețel *Termeni* = SUFLEȚEL, Rodica, *Termeni hidrografici din Banat*, în CCS, I (1983), 76-73.
- Suflețel TH = SUFLEȚEL, Rodica, *Termeni hidrografici în toponimie* (I), în CCS II (1984), 74-80.
- Șandru, Brânzeu *Jina* = ȘANDRU, D., BRÂNZEU, F., *Printre ciobanii din Jina*, București,

- Socec, 1934 (extras din revista „Grai și suflet”, vol. VI).
- Șăineanu D = ȘĂINEANU, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, Ediția a VIII-a, Craiova, 1930.
- Șăineanu Elemente = ȘĂINEANU, L., *Elemente turcești în limba română*, București, 1885.
- Șăineanu ETLR = ȘĂINEANU, L., *Elementele turcești în limba română*, în RIAF, II (1884), vol. IV, 646-699; III (1885), vol. V, 193-285.
- Șăineanu Influența = ȘĂINEANU, L., *Influența orientală asupra limbii și culturii române* I. Introducere, II. Vocabularul. 1. Vorbe populare. 2. Vorbe istorice, București, 1900.
- Ștefănescu Termeni = ȘTEFĂNESCU, C. M., *Cîteva considerații pe marginea unor termeni geografici*, în SCG, XIV (1967), nr.1, 75-80.
- Ștefulescu Castrul = ȘTEFULESCU, Al., *Castrul și drumul roman din Gorjiu*, în J, I, 1894, nr. 1.
- Teaha CN = TEAHA, Teofil, *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, 1961.
- Tiktin TDRG = TIKTIN, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1895-1925.
- Tolstoi SGT = TOLSTOI, N. I., *Slavjanskaja geografičeskaja terminologija*, Moscova, 1969.
- Tomescu M. Glosar = TOMESCU, Mircea, *Glosar din județul Olt*, Slatina, 1944.
- Țurlan Elemente = ȚURLAN, V., *Elemente turcești și grecești în terminologia pescuitului din limba română*, în BUG, II (1979), fasc.I, 49-64.
- Țurlan Terminologia = ȚURLAN, V., *Din terminologia entopică legată de pescuit*, în LR, XIX (1970), nr.3, 215-222; II în L ST G, IV (1970), 329-340.
- Țurlan Termeni = ȚURLAN, Valentin, *Termeni pentru noțiunea „baltă” în zona Dunării*, în BUG, VI, nr. 1 (1983), 77-82.
- Udrescu Glosar = UDRESCU, D., *Glosar regional Argeș*, București, 1967.
- Viciu Colinde = VICIU, Alexiu, *Colinde din Ardeal*. Datini de Crăciun și credințe populare. Culegere cu adnotațiuni și glosar, București, Librăriile Socec Et. Co., 1914 (Academia Română, *Din viața poporului român. Culegeri și studii*, XXII).
- Viciu Glosar = VICIU, Alexiu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*, București, 1906, în AA Seria II. Tom XXIX. Memoriile secțiunii literare.
- Viciu Glosariu = VICIU, Alexiu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj, 1899.
- Viciu SG = VICIU, Alexiu, *Suplement la Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*, București, Cultura Națională, 1925, în AA, Mem. Secț. lit., Seria III. Tom III. Mem. 2.
- Vîrcol M = VÎRCOL, V., *Din graiul popular al județului Mehedinți*, în NRR, vol. VIII, 1910, nr. 3.
- Vîrcol VI = VÎRCOL, V., *Graiul din Vîlcea*, București, 1910 (Publicațiunile Societății filozofice I).
- Vulcu Vîrf = VULCU, B., *Termeni geografici de origine populară în împrejurimile Orăștiei*. A) *Vîrful dealului și variantele lui*, în TR, XXII (1970), nr. 4, 78-80.
- Zaimov MI = ZAIMOV, Jordan, *Mestnite imena v Pirdopsko*, Sofia, 1959.

PERIODICE

- AA = *Analele Academiei Române*. Memoriile Secțiunii literare, vol. I, 1906 ș. u.
AAF = *Anuarul Arhivei de folclor (Cluj) al Academiei Române*, Editura Academiei Române, București.
ALIL = *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Iași, I, 1951.
AD = *Analele Dobrogei*, Revista Societății culturale dobrogene, Constanța, Anul I, 1920 ș.u.
AO = *Arhivele Olteniei*, Craiova, Serie veche, Anul I (1922); Serie nouă, I, 1981.
AUI = *Analele Universității din Iași*. Seria Filologie, 1955.
AUC = *Analele Universității din Craiova*. Seria Istorie, Geografie, Filologie, Craiova, I, 1972.
AUT = *Analele Universității din Timișoara*. Seria Științe filologice, Timișoara, I, 1963.
BE = *Bългарski ezik*, Sofia, 1950.
BGS = *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache*, Halle, I, 1874.
BPH = *Buletinul Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”*, Iași, I, 1934.
BUG = *Buletinul Universității din Galați*, Galați, I, 1978.
CC = *Codrul Cosminului*, Cernăuți, I, 1924.
CCS = *Caietul cercului de studii*, Timișoara, I, 1983.
CL = *Cercetări de lingvistică*, Academia Republicii Populare Române, Filiala Cluj, Institutul de Lingvistică, Cluj, Anul I (1956) ș.u.
C LIT. = *Convorbiri literare*, Iași, București, Anul I (1867-1868) ș.u.
CS = *Comoara satelor*, Revistă lunară de folclor, Blaj, Anul I (1923) ș. u.
CV = *Cum vorbim*, București, I, 1949 ș.u.
DR = *Dacoromania*, Cluj, I 1921.
FOM = *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte alese din colecții inedite, București, Editura pentru Literatură / Minerva, 1966 ș.u.
GS = *Grai și suflet*, București, Atelierele Socec Et. Co., vol. I (1924) ș.u.
I. Cr. = *Ion Creangă*, revistă de limbă, literatură și artă populară, Bârlad, Anul I, 1908 ș.u.
Izvoarașul = *Izvoarașul*, revistă muzicală și populară, Turnu-Severin, Tipografia și Legătoria de cărți Civițor P. Măldărescu, Anul I (1920) ș.u.
LR = *Limba română*, Institutul de Lingvistică, Academia Republicii Populare Române, București, Anul I (1952) ș.u.
NT = *Natura*, București, I, 1948.
NRR = *Noua revistă română*, București, 1900-1916.
RIAF = *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, București, 1882-1922.
RIO = *Revue internationale d'onomastique*, Paris, 1950.
RP = *Revista pădurilor*, București, 1881-1882.
SCG = *Studii și cercetări de geologie, geofizică și geografie*, București, I, 1954.
SCL = *Studii și cercetări lingvistice*, București, I, 1950.
SCO = *Studii și cercetări de onomastică*, Craiova, I, 1995.

SCȘ IȘ	= <i>Studii și cercetări științifice</i> , Iași, I, 1950.
SMFC	= <i>Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română</i> , București, I, 1959.
SMO	= <i>Studii și materiale de onomastică</i> , București, 1969.
SO	= <i>Studii de onomastică</i> , Cluj-Napoca, 1976.
ST SL	= <i>Studii de slavistică</i> , București, I, 1969.
Șez.	= <i>Șezătoarea</i> , Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei, Fălticeni. Anul I, 1892 ș.u.
TR	= <i>Terra</i> , București, I, 1969.
TRANS	= <i>Transilvania, Foaia Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român</i> , Brașov, Sibiu, 1868.
Ț OLT	= <i>Țara Oltului</i> , Făgăraș, 1922.
VJA	= <i>Voprosy jazykoznanija</i> , Moscova, 1952.

ABREVIERI

Ab	= județul Alba
ac.	= acuzativ
adj.	= adjectiv
Ag	= județul Argeș
alb.	= limba albaneză
antrop.	= antroponim, antroponimic
Ar	= județul Arad
Bc	= județul Bacău
bg.	= limba bulgară
Bh	= județul Bihor
Bn	= județul Bistrița-Năsăud
Br	= județul Brăila
Bt	= județul Botoșani
Bv	= județul Brașov
Bz	= județul Buzău
c.	= comună
ceh.	= limba cehă
cf.	= confer
Cj	= județul Cluj
Cs	= județul Caraș-Severin
Cț	= județul Constanța
Cv	= județul Covasna
Db	= județul Dâmbovița
dim.	= diminutiv
Dj	= județul Dolj
dr.	= dacoromână
ed.	= ediție
engl.	= limba engleză
Et.	= etimologie

f.a. = fără an
 fem. = feminin
 germ. = limba germană
 Gj = județul Gorj
 Gl = județul Galați
 gr. = limba greacă
 Hd = județul Hunedoara
 Hg = județul Harghita
 If = județul Ilfov
 Il = județul Ialomița
 Iș = județul Iași
 it. = limba italiană
 înv. = învechit
 jud. = județ
 lat. = limba latină
 lit. = limba lituaniană
 m. = municipiu
 maced. = limba macedoneană
 magh. = limba maghiară
 masc. = masculin
 Mh = județul Mehedinți
 Mm = județul Maramureș
 ms. = manuscris
 Mș = județul Mureș
 n. = neutru
 ngr. = limba neogreacă
 Nț = județul Neamț
 op.cit. = opera citată
 or. = oraș
 Ot = județul Olt
 pag. = pagină
 Ph = județul Prahova
 pl. = plural
 pls. = plasă
 pol. = limba polonă
 r. = românesc
 np. = nume de persoană
 reg. = regiune
 rom. = română
 rus. = limba rusă
 s. = sat
 săs. = limba săsească
 Sb = județul Sibiu
 sb. = limba sârbă
 scr. = limba sârbo-croată
 s.f. = substantiv feminin
 Sj = județul Sălaj
 sl. = limba slavă

s.m.	= substantiv masculin
Sm	= județul Satu-Mare
s.n.	= substantiv neutru
suf.	= sufix
Sv	= județul Suceava
t.	= tomul
tăt.	= limba tătară
tc.	= limba turcă
Tl	= județul Tulcea
Tm	= județul Timiș
top.	= toponim, toponimic
Tr	= județul Teleorman
ucr.	= limba ucrainean(ă)
v.	= vezi
Vl	= județul Vâlcea
Vr	= județul Vrancea
vol.	= volum
Vs	= județul Vaslui
vsl.	= vechi slav

SEMNE SPECIALE

- ◆ - după acest semn este inclus materialul provenit din anchetele entopice;
- ✧ - după acest semn este inclus materialul extras din surse lexicografice sau alte publicații;
- - după acest semn se exemplifică prin toponime modul de folosire a entopicului;
- - după acest semn sunt incluse atestările istorice ale cuvântului comun sau ale toponimelor din care entopicul face parte;
- - după acest semn se dau informații privind răspândirea termenului în alte limbi;
- - după acest semn se indică etimonul cuvântului.

A

abătătoare s.f. ◆ **1.** *Braț artificial al apei:* Hălchiu-Bv. *Sinonime:* arac, braț, canal, crac, creangă, fâgaș, ierugă, jirlău, prival, răstoacă, șanț. ✧ v. **abatere** (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. vb. **abate** + suf. **-ătoare**.

abis s.n. ◆ **1.** *Adâncitură între stânci înalte:* Brezoi-VI. *Sinonime:* adâncitură, căldare, călțun, concenie, hău, scobitură. **2.** *Înălțime surpăcioasă și încrețită:* Poienile de sub Munte-Mm. *Sinonime:* alunecătură, berdă, fugitură, horhol, huruitură, ponor, ponorături, râpă, ropină, sudumitură, surupiște, urnitură. ○ Et. fr. **abysse**, lat. **abyssus**.

abrupt adj. ◆ *Povârnit, prăpăstios* (folosit uneori ca s.n. „un abrupt al coastei”): Ciocile, Roșiori-Br; Timiș-Bv; Valea Mare-Db; Poienile de sub Munte-Mm; Tarcău-Nț; Liteni-Sv. ✧ (Despre povârnișuri, prăpăstii etc.) cu pantă repede, greu accesibil; accidentat (DLRM, DEX); rupt vertical, ca peretele, prăpăstios, cu povârniș repede (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. fr. **abrupt**, lat. **abruptus**.

abuscătură s.f. ◆ *Drum greu, prăpăstios, folosit de obicei de animale:* Ribița-Hd; *Sinonime:* cărare, culme, dealoagă, potec, priboi, pripiș, pripor. ○ Et. vb. **abusca** + suf. **-ătură**.

ac s.n. ◆ **1.** *Ridicătură mai mare decât cele din jur; culme mică și ascuțită a unei înălțimi:* Timiș-Bv; Secuieni-Nț; Sinaia-Ph; Luncavița-TI. **2.** *Vârf stâncos izolat, stâncă singuratică, pe care nu se poate urca:* Viștea de Jos-Bv. *Sinonime:* ascuțiș, bob, buburuz, chichilău, cioc, cleanț, coștilă, cucui, custură, ghergheleu, gurgui, holcă, picui, țanc, țiclă, țuclui, țugui, țuțuleu, țurțudău. ✧ Vârf ascuțit și subțire al unui munte (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. lat. **acus**.

accident s.n. ✧ Ceea ce curmă uniformitatea; accident de teren (DA); ridicătură, adâncitură a suprafeței terenului, cută, sbârcitură, creț (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. fr. **accident**, lat. **accidens, -ntis**.

accidentat adj. ◆ (Despre copaci, păduri) *uscat, cu crengile rupte de furtună sau arse de foc; doborâtă de furtună (pădure); (pădure) arsă pentru a face o curătură:* Avrig-Sb; Turcoaia-TI. ✧ Cutat, sbârcit, creț, cu ridicături și adâncituri (Rotaru, Oprescu L); (despre un teren, un drum etc.) care prezintă neregularități (DEX). ○ Et. cf. **accidenta**, fr. **accidenté**.

achete s.m. ◆ *Ochi de apă în câmpie:* Drăguțești-Gj; v. **ochete**. ○ Et. **ochi** + suf. **-ete**.

acioală s.f. ◆ *Loc de popas, de odihnă pentru oameni și animale:* Stănești-Gj; Măciuca-VI. *Sinonime:* v. **amiaz**. ✧ Adăpost (DA); adăpost, refugiu (Scriban D); adăpost pentru vite, șopron deschis așezat pe stâlpi și fără pereți; adăpost sărăcăcios, scuteală (CADE); adăpost, locuință, casă (DEX); adăpost (de vânt, de ploaie), fereală (Rotaru, Oprescu L); adăpost (Rădulescu-Codin *Muscel*). ○ Et. **aciolă** (derivat regresiv).

aciotor s.n. ✧ Adăpost. Loc adăpostit, ferit (Rotaru, Oprescu L); var. **aciuator**. ○ Et. **aciua** + suf. **-tor**.

aciuaș s.n. ✧ Adăpost (DA, CADE); adăpost, refugiu (DEX). ○ Et. vb. **aciua** + suf. **-aș**.

aciuat adj. ✧ Adăpostit, ferit (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. vb. **aciua**.

acoperiș s.n. ◆ *Vârf în formă de acoperiș de casă sau ca pălăria unei ciuperci*: Criș-Hd; Rusănești-Ot; Turcoaia-Tl. *Sinonime*: căciulă, căiță, căpățână, cușmă, creastă. ○ Et. vb. **acoperi** + suf. **-iș**.

acratu s.n. ◆ *Margine (de pădure)*: Izvoarele-Tl. ○ Et. tc. **acrat** „giulgiu”.

acră s.f. ◆ *Fâșie de pământ în lungul unei ape*: Izvoarele-Tl. *Sinonime*: dungă, grind, mal, margine, ramă, țarm. ○ Et. fr. **acre**.

acupăț s.n. ◆ *Fâșie îngustă de teren arabil*: Zlatița-Cs. *Sinonime*: bârneț, brazdă, brăcinar, chingă, ciric, cleată, clin, curea, curelușă, delniță, falcie, fântă, fâșie, fâștoc, funie, jirebie, joardă, lanță, limbă, parcea, parcelă, postață, sfoară, șuviță, tarla.

adăuz s.n. ✧ *Apa care se dă ca supliment peste stăvilar pentru a se asigura mersul plutelor la vale (GL REG)*. ○ Et. v. **adăuga**.

adăpăstoare s.f. ◆ *Adăpost pentru vite sau pentru fân*: Ciorogârla-II. *Sinonime*: cerdac, colnă, corlă, coșar, dam, fânărie, grajd, saia, saivan, sălaș, slon, staul, șopron, șopru, țarc. ○ Et. vb. **adăposti** + suf. **-tor**.

adăpătoare s.f. ◆ **1.** *Izvor amenajat pentru băut apă sau pentru adăpatul vitelor*: Bucium-Poieni-Ab; Burlești, Gruu-Bt; Hărman-Bv; Pârscov-Bz; Răzvad-Db; Plenița-Dj; Runcu-Gj; Gârla Mare-Mh; Breaza-Ph; Roșia, Tilișca-Sb; Liteni-Sv; Văleni-Vs. *Sinonime*: cișmea, ciutură, crow, fântână, jgheab. **2.** *Vad de adăpat vitele*: Huzărești, Intregalde-Ab; Bucșănești, Căpățâneni, Corbeni-Ag; Buhuși, Climești, Galbeni-Bc; Burlești, Cristești, Stăncești-Bt; Codlea, Ghimbavu, Timiș-Bv; Pârscov, Zăpodia-Bz; Ciucea, Lunca-Cj; Picioar de Munte, Străoști-Db; Drănic, Plenița-Dj; Curtișoara-Gj; Berești-Gl; Aninoasa, Beriu, Criva, Hățăgel-Hd; Bârsana-Mm; Godeanu-Mh; Bălțătești, Bicz, Grințieș, Poiana-Nț; Vulturești-Ot; Avrig, Siliște-Sb; Liteni, Pleașa, Plutonița-Sv; Piatra-Tr; Băseni, Rotărești, Vaideieni-VI; Botești-Vs. *Sinonime*: albie, budulău, buduroi, ciurgău, gropan, opritoare, uluc, vad. ✧ Locul unde se adapă vitele (DA); jgheab sau loc în râu (Scriban D); loc unde se adapă vitele, fie la malul unei ape curgătoare, fie o fântână cu jgheaburi multe (Rotaru, Oprescu L). ○ Et. vb. **adăpa** + suf. **-ătoare**.

adăpător s.n. ◆ v. **adăpătoare**: Durnești-Bt; Humoreni-Sv; Drăgoiasa-Vr. ✧ **adăpător** adj. (DA). ○ Et. vb. **adăpa** + suf. **-ător**.

adăpău s.n. ✧ v. **adăpătoare** (GS). ○ Et. vb. **adăpa** + suf. **-ău**.

adăpoi s.n. ◆ **1.** v. **adăpătoare 1, 2**: Mânăstirea-If; Traian-Tl; Drăcșani-Tr. **2.** *Loc de odihnă al vitelor*: Traian-Tr. *Sinonime*: adăpost, alaș, amiezătoare, arcaci, areapă, ceair, hodină, meriză, meriziș, meriziște, merizuș, nerez, ocol, odihnitoare, padoc, planiște, staniște, stanină, storiște, suhat, toriște, umbriște, zăcărie, zăcătoare, zăcătură. ○ Et. vb. **adăpa** + suf. **-oi**.

adăpost s.n. ◆ **1.** *Adâncitură, groapă mică în pământ*: Gurba-Ar. *Sinonime*: groapă, gropiște, gropan, dolină, dolie, cotrofan, corcoavă. **2.** *Găuri în stânci în care se pot adăposti omul și animalele*: Măgura, Sâmpetru-Bv; Ciocârlia-Cț; Bratovoiești-Dj; Sultana-If; Piatra-Olt-Ot; Breaza, Valea Târsei-Ph; Apoldu-Sb; Golești-Vr. *Sinonime*: colibitură. **3.** *Loc de popas, de odihnă al vitelor*: Cioroiași-Dj; Ceacu-II; Bolintinu din Vale-If; Stulpicani-Sv. *Sinonime*: v. **amiaz**. **4.** *Locul unde ierneză vitele*: Nucșoara-Ag; Dunăreni-Dj; Stejaru-Tl. *Sinonime*: căprăreață, căsoaie, câșlă, câșlărie, conac, coșar, grajd, iernatic, ocol, saivan, sălaș, șopron, șurar, zămnic. **5.** *Adăpost făcut de oameni la locul de muncă*: Valea Mare-Ot; Coconi-If; Arsură-Vs. *Sinonime*: arman, bordei, cabană, colnă, conac, covercă, culă, frunzar, palancă, pătuiag, prepeleac, saivan, șopron. **6.** *Locul unde peștii depun icrele și se face bătaia peștelui*: Sfântu Gheorghe-Tl. *Sinonime*: bătești, boiște, zboiște. **7.** *Loc de pândă pentru vânat*: Slănic-Bc; Unirea-Br; Sâmpetru-Bv; Burjuc-Hd; Rusănești, Valea Mare-Ot; Greci-Tl; Vânători-Tr; Mihălceni-Vr. *Sinonime*: ascunziș, capcană, pândiște, prihodiște, prinzătoare,

țiitoare. ✧ cf. **adăpost** (DA, DLRLC, DLRM, DEX, Scriban *D*); colibă în baltă (Antipa *Pescăria*). ○ Et. lat. **ad appos(i)tum** sau **ad depos(i)tum**.

adăușag s.n. ✧ Prisosul de apă al unui râu când vine mare (Rotaru, Oprescu *L*).

○ Et. vb. **adăuga** + suf. **-șag**.

adâncea s.f. ◆ *Partea cea mai de jos a văii de-a lungul unei ape*: Însurăței-Br. *Sinonime*: fâgaș, fir, fund, matcă, moldă, viroagă. ■ Top. **Adâncea** s.c. Gura Ocniței-Db; înregistrat în DTRO I de 8 ori. ○ Et. adj. **adânc**.

adâncat adj. ✧ Adânc (DEX); adâncit (DA); pl. **-ate** s.n. adâncime; adâncitură (CADE). ■ Frecvent în toponimie sub forma **Adâncata**, **Adâncatu** (Iordan *Toponimia*, DTRO I); atestat în ȚR din 1532 (DRH III, nr. 124) și în M (Adâncate) din 1588. ○ Et. vb. **adâncă**, part. **adâncat**.

adâncătură s.f. ◆ **1.** *Loc adânc în albia unei ape*: Negrești-Cț; Pescari-Cs. *Sinonime*: anafor, bolboacă, bolbotiș, dălbina, dâlboacă, dornă, godovan, știoalnă, tamină. **2.** *Vale adâncă sub o coastă, râpă*: Negreni-Ot. *Sinonime*: afundătură, groapă, lăsătură. ✧ Loc adâncit, partea adâncă a unei suprafețe (DA); scobitură (CADE); loc coborât în jos fără ca să fie o vale (Porucic *L*). ■ Top. **Adâncătură**, *baltă* c. Piscu Vechi-Dj (v. DTRO I). ○ Et. **adânc** + suf. **-ătură**.

adânceală s.f. ◆ *Partea cea mai joasă a unei văi de-a lungul unei ape*: Oltina-Cț. *Sinonime*: v. **adâncea**. ○ Et. vb. **adânci** + suf. **-eală**.

adâncitură s.f. ◆ **1.** *Scobitură în pământ, loc accidentat, vale adâncă cu coaste rezezi*: Codlea-Bv; Bratovoiești-Dj. *Sinonime*: găvan, hârtop, hârtoapă, hop, hopină, vârtop. **2.** *Căldare între stânci înalte, mari*: Măciuca, Olănești-Vl. *Sinonime*: bortă, căldare, călțun, concenie, cotlon, gaură, groapă, scobitură, virog. **3.** *Vale adâncă, prăpăstioasă, îngustă, fără apă*: Gârda de Sus-Ab; Sândulești-Cj; Frasin-Sv. *Sinonime*: ban, beucă, cheie, coborâș, deroaie, hău, hoagă, hulă, ogaș, ponor, ropină. **4.** *Fundul unei văi adânci*: Codlea-Bv. *Sinonime*: așezătură, căldare, dălbina, fund, fundac, hău, ududoii, vâgăună. **5.** *Loc mai adâncit format prin căderea apei*: Întregalde-Ab; Poienari-Ag; Jirlău-Br; Frunzaru-Ot. *Sinonime*: beucă, bolboacă, colcot, mâncătură, știoalnă, vir, vârtop. **6.** *Crovuri mari și adânci cu apă (în munte)*: Poienari-Ag. *Sinonime*: tău, tăulină. **7.** *Loc de scaldă cu apă adâncă*: Poienari-Ag; Orbeasca de Sus-Tr. *Sinonime*: bent, cot, cotină, cotovanița, crivă, topliciță, vârcan. **8.** *Drum mai adâncit*: Slănic-Bc. *Sinonime*: cepași, cursură, dâră, hogaș, șar, șleau. ✧ cf. **adâncătură** (DA, CADE). Depresiune mică, relativ adâncă, neregulată; orice scobitură naturală în teren (Porucic *L*). ○ Et. vb. **adânci** + suf. **-itură**.

adolie s.f. ✧ O parte de deal care ferește de bătaia vântului (Coman *Glosar*). ○ Et. **a** (< lat. **ad**) + **dolie**.

aducătură s.f. ◆ *Loc de adunătură a materialului adus de un râu, de apele pâraielor*: Zlatița-Cs. *Sinonime*: v. **agestru**. ○ Et. vb. **aduce** + suf. **-ătură**.

adunătură s.f. ◆ **1.** *Groapă făcută pentru strâns apa*: Sândulești-Cj; Curtișoara-Ot. *Sinonime*: bălc, băltău, băltan, budană, budui, crov, derea, găvan, gâldan, gâldău, godovan, gropan. **2.** *Zonă aluvionară cu solul format din pietriș, nisip, argilă*: Gurba-Ar; Pecinișca-Cs; Gornovița-Mh; Bârsana-Mm; Frumosu, Hangu, Stejaru-Nț. *Sinonime*: bahnă, băltăriș, mălitură, nisipiște, prund, prundar, smolniță, viitură. ○ Et. vb. **aduna** + suf. **-ătură**.

adurmiș s.n. ✧ Pădure de fag și brad (ST MAT ONOM, Bistrița-Năsăud, Sebiș); top. pe Valea Superioară a Șieului. ○ Et. vb. **adurmi** < **adormi** + suf. **-iș**.

adusătură s.f. ◆ *Grămadă de nisip, pietriș formată de inundații*: Ciuchici-Cs. *Sinonime*: v. **agestru**. ○ Et. **adus** (part. lui **aduce**) + suf. **-ătură**.

afație s.f. ◆ *Loc pentru pășunatul timpuriu, unde soarele dă mai repede și nu ține mult zăpada*: Burjuc-Hd. *Sinonime*: văratic. ○ Et. **a** + **față** + suf. **-ie**.

afârlac s.n. ◆ *Lac pe un bot de deal*: Islaz-Tr. *Sinonime*: bătău, gâldău, lac, lăcășteu, tău, zvârlog. ○ Et. probabil **sfârlac** < **sfârlă** „bot”, „rât”, folosit metaforic.

afinar s.m. ◆ *Loc unde cresc afini*: Costești, Tănăsești-VI. ✧ **afinar** = afin, în înțeles de „tufă de afini” (DA); teren unde cresc afini; afiniște (Teaha CN) ■ Top. **Afinaru**, *crac de munte* c. Schela, c. Stănești-Gj (cf. DTRO I). ○ Et. **afin** + suf. **-ar**.

afineag s.n. ✧ *Loc acoperit cu afini, afiniș*: Cojoci, Coverca-Vatra Dornei (GL REG). ○ Et. **afin** + suf. **-eag**.

afinet s.n. ◆ *Loc cu afini*: Șișești-Mh; Ciuperceni-Gj; Costești, Pietrari-VI. ✧ Afiniș. Colectivul lui **afin**. ■ Top. **Afinet(u)** (v. DTRO I). ○ Et. **afin** + suf. **-et**.

afiniș s.n. ◆ v. **afinet**. ✧ Colectivul lui **afin** (derivate cu suf. **-iș**) (DA). ○ Et. **afin** + suf. **-iș**.

afiniște s.f. ◆ *Loc pe care cresc afini*: Crasna, Săcelu-Gj; Șovarna-Mh. ○ Et. **afin** + suf. **-iște**.

afund s.n. ✧ Adânc, adâncime (DA, CADE, DEX). ○ Et. **a** + **fund**.

afundătoare s.f. ✧ *Loc adânc (în care te afunzi), bulboacă* (Scriban D). ○ Et. vb. **afunda** + suf. **-ătoare**.

afundătură s.f. ✧ Adâncătură, depresiune (Scriban D); înfundătură, loc înfundat (CADE); adâncime (DEX). ○ Et. vb. **afunda** + suf. **-ătură**.

afundiș s.n. ✧ Adâncime (DA, CADE, DEX); partea aflătoare în adâncul codrului, ori stepei, ori ogoarelor, câmpii, mării (Porucic L). ○ Et. **afund** + suf. **-iș**.

afunziș s.n. ◆ *Drum adâncit, urma lăsată de care printr-un loc mai moale*: Ucea de Sus-Bv. *Sinonime*: bătăture, cărare, cepași, dără, fâgaș, hățau, hulă, șar, șleau, urmă. ○ Et. **afund** + suf. **-iș**.

agârnă s.f. ◆ *Ridicătură mai mare de pământ, de formă neregulată, în regiuni de șes sau de luncă*: Teliu-Bv. *Sinonime*: gorgan, momâie, movilă, nămete, popină. ○ Et. sb. **grana**.

ageac s.n. ◆ v. **ageag**: Certeze-Sm. ○ Et. v. **ageag**.

ageag s.n. ◆ **1.** *Loc sterp, unde nu crește nimic*: Tur-Sm; Broșteni-Sv. *Sinonime*: arsură, arsuriște, arșiște, fulgeriș, ghereniș, paragină, pârlitură, spulberiş, sterpiș, sterpiniș, vârloagă. **2.** *Loc cu humă (argilă), humărie, loc cu pământ greu*: Luna-Cj; Leordina, Petrova, Sarasău-Mm; Certeze, Moșișeni-Sm. *Sinonime*: argilă, bâzgan, carasuluc, chișai, clisă, clisoî, gălbiniș, humărie, homoc, humăriș, humiște, lutărie, podmol, țelină, țeliniș. **3.** *Pământ umed*: Tur-Cj; Moșișeni-Sm (var. **ageac**). *Sinonime*: crivină. ✧ *agiag* „lut” (DA), *ajag* = lut (Viciu Glosar); **ageag**, **ageaguri** s.n.; pământ galben, cleios, lut, humă, argilă (MD I). ○ Et. magh. **agyag** „lut”.

agegos adj. ◆ *Loc cu pământ greu, humos, care crapă pe uscătură*: Bârsana, Petrova-Mm. ○ Et. **ageag** + suf. **-os**.

agest, **agesturi** s.n. ✧ *Loc scutit de vânt* (DA); ce aduce apa, râul când vine mare (Viciu Colinde); viitură (Viciu SG); adunătură de buruene mari ori vreascuri sau lemne uscate (Porucic L); loc ferit de vânturi; adunătură de vreascuri sau lemne uscate, pietre, nămol (Rotaru, Oprescu L); grămadă de vreascuri, frunze, lemne etc., aduse de apă și acoperite cu mâl, care se depun pe malul apelor sau pe solurile inundate (MD I). ■ Top. **Agest**, *pădure și deal* s. Cârstănești c. Oteșani-VI (v. DTRO I), **Agest** M 1588. ○ Et. lat. **aggestum** „întăritură, fortificație”.

agestru s.n. ◆ *Loc de adunătură a materialului adus de un râu, de apele pâraielor; grămadă de nisip sau pietriș formată de obicei la cotitura unei ape*: Farcașa-Nț; Cajvana, Mănăstirea Humorului, Poiana Micului, Vicovul de Sus-Sv. *Sinonime*: aducătură, adusătură, balast, bolovăniș, borătură, grind, grinduș, iezitură, lomuri, mâliște, nasadă, plavie, potmol, vărsătură, viitură. ✧ **agestru** – o ridicătură de pământ amestecat cu fel de fel de lemne și

pietri ... tot ce aduce vara o apă repede și așază într-un loc la cotitura unui râu (Marian *O I* 55 v. DA); **ajestru** – o grămadă de lemne, surcele, butuci, vreascuri, glod etc. aduse de ape, când li se umflă matca și grămadite la un loc (Gorovei, *Munții Sucevei*, Șez., vol. II, 1893; v. și DA); **agestru** – málul adus de un râu: orice părauț, care, din cauză de ploaie sau topire de zăpadă, crește și aduce nămol și alte lucruri (Mândrescu LP; DA); aluviuni, îngrămădire de bușteni, vreascuri, pietre etc., la coturile apei (GL REG); *variante*: argestru (Buhalnița-Nț). ○ Et. lat. **aggestum** cu un *r* intercalat după modelul *fereastă* – *fereastră*.

agriș s.n. ✧ Locuri de arat. Ogoare. Țarini. Agru (Rotaru, Oprescu *L*). ○ Et. **agru** + suf. **-iș**.

ágru s.n. ✧ Țarină, ogor, arătură, holdă, câmp; ținut (DA); câmp (Vîrcol *VI*); ogor (Coteanu *Elemente*). ○ Et. lat. **ager**, **agrum**.

agur s.n. ✧ Agru. Pământ; proprietate (Molin GB); pământ; bucate (Vîrcol *M*); agur, agru (Ponoare-Mh); recoltă (FOM, I, 399).

aguridar v. **agurizar**. ○ Et. **aguridă** + suf. **-ar**.

agurizar s.n. ◆ *Viță-de-vie sălbatică*: Ciorari, Stoina-Gj; Stoilești-VI. ✧ Viță sălbatecă (DA, Ciaușanu *Glosar*). ○ Et. **agurizi** (pl. de la **aguridă**) + suf. **-ar**.

ajac s.n. ◆ v. **ageag**: Derna-Bh.

ajag s.n. ◆ **1.** v. **ageag**: Crăciunești, Poienile de Sub Munte-Mm. **2.** *Bolovani de pământ tari ca piatra*: Săcele-Bv. ✧ Lut: Huiedin (Viciu *Glosar*); pământ (lutos) cu care se lipesc vetrele: Cluj-Turda-Ciurila-Sălicea (LEX REG II); pământ argilos, greu de lucrat: Cluj-Turda-Savadisla-Stolna (LEX REG II); argilă galbenă, deschisă (Rotaru, Oprescu *L*). ○ Et. v. **ageag**.

ajestru s.n. ◆ v. **agestru**: Dămuc-Nț; Argel-Sv. ○ Et. v. **agestru**.

alaciu s.n. ✧ Pământ alburiu (Porucic *L*; Rotaru, Oprescu *L*).

alan s.n. ◆ *Loc mic fără copaci*: Oltina-Cț. *Sinonime*: goliș, golitură, luminiș, padină, poieniș, prelucă, răret, rât. ○ Et. tc. **alán** „luminiș, poiană în pădure”.

alangă v. **halângă**.

alaș s.n. ◆ **1.** *Poiană, pășune la marginea unei ape (unde se odihnesc animalele), locul de odihnă al vitelor*: Codlea, Șercaia-Bv. *Sinonime*: v. **amiaz**. **2.** *Loc cu iarbă grasă pentru pășunat vitele*: Bărcuț, Cincu-Bv. *Sinonime*: bărc, braniște, bugeac, ceair, imaș, laz, luncă, luminiș, otavă, pajiște, prelucă, staniște, suhat. ○ Et. magh. **állás**.

alângă v. **halângă**.

albiat adj. ◆ *Partea mai ridicată a unei bucăți de teren arabil când arătura a început de la margine*: Teslui-Dj. ✧ Scobit (ca o albie), adâncit, scovâdat (Ciaușanu *Glosar*). ○ Et. **albie** + suf. **-at**.

albie s.f. ◆ **1.** *Matca unui râu; adâncitură între două dealuri* (notat în multe puncte din jud. Ab, Ag, Ar, Bc, Bh, Bot, Br, Bv, Bz, Cj, Cs, Cț, Cv, Db, Dj, Gj, Gl, If, Il, Is, Mh, Mm, Nț, Ot, Ph, Sb, Sv, Tl, Tm, Tr, Vl, Vr, Vs). *Sinonime*: v. albier. **2.** *Fundul unei văi adânci*: Lerești, Valea Mare-Pravăț-Ag; Comarnic-Ph; Branet-Ot. *Sinonime*: căldare, dălbînă, dălboacă, fir, fund, fundac, fundătură, fundoaie, hău, hobaie. ✧ Matca unui râu, adâncitura între două dealuri, văgăună (DA, Scriban *D*); partea cea mai joasă a unei văi; vâna principală a curentului râului sau pârâului (Porucic *L*); înfundătură, văgăună între două dealuri; fundul văii sau al unui curs de apă (Rotaru, Oprescu *L*); locul unde apa e adâncă și iute (v. *hoț, șfor, șipot, șnur, șivoi, șar, matcă, talant, vir*) (GL REG). ■ Top. Înregistrat în Oltenia de 11 ori (v. DTRO I); **Albie** M 1529, 1591. ○ Et. lat. **alveus** < ***alvia**.

albier s.n. ◆ *Matca unui râu, adâncitură între două dealuri*: Poiana Mărului-Br. *Sinonime*: albie, albiș, carliță, copaie, covată, matcă, moldă, pat, postavă, scoacă, scobitură, troacă. ○ Et. **albie** + suf. **-er** (< **ariu**).